

Model Usahawan Melayu Berjaya – Kajian Kes Industri Kitar Semula di Pantai Timur Semenanjung Malaysia

Issues and Challenges the Recycling Business in Kelantan and Terengganu

Mohd Rafi Yaacob rafi@umk.edu.my
Fakulti Keusahawanan dan Perniagaan
Universiti Malaysia Kelantan

ABSTRAK

Kemunculan usahawan Melayu dalam industri kitar semula memberi scenario yang baru kepada dunia keusahawanan di Malaysia. Kewujudan industri bukan sahaja memberi pulangan yang lumayan kepada pengusaha tetapi pada masa yang sama turut menyumbang kepada pembangunan lestari negara. Buat masa ini, tidak banyak kajian berbentuk empirikal yang melibatkan usahawan dan keusahawanan kitar semula di Malaysia. Kertas kerja ini bertujuan menghasilkan satu model kejayaan usahawan Melayu yang terlibat dalam industri ini berdasarkan kajian di Kelantan dan Terengganu. Model yang dikemukakan memberi maklumat terperinci berkaitan dengan faktor-faktor kejayaan usahawan. Walau bagaimanapun *robustness* model ini perlulah diuji melalui kajian di tempat lain dan juga melalui kajian kuantitatif.

Katakunci: Model, usahawan kitar semula, Melayu

ABSTRACT

The emergence of Malay entrepreneurs in the recycling industry provides a new scenario to the world of entrepreneurship in Malaysia. The existence of the industry not only provides return on the financial investment but at the same time contributes to the sustainable development of the country. Currently, very few studies examine empirically the form of the involvement of entrepreneurs and entrepreneurship in the recycling industry in Malaysia. This paper aims to produce a model of successful Malay entrepreneurs involved in this industry based on a case study in Kelantan and Terengganu. The model presented provides detailed information related to the success factors of those involved in the said industry. However, robustness of this model should be replicated and tested by further research in other places as well as through quantitative research.

Keywords: Model, entrepreneur in recycling business, Malay

PENGENALAN

Kewujudan industri kitar semula memberi peluang keemasan kepada usahawan dan bakal usahawan perusahaan mikro, kecil dan sederhana (PMKS). Industri ini berbeza dengan industri lain kerana ia melibatkan rantaian perniagaan bahan yang telah digunakan untuk menghasilkan barang yang baru. Amnya dua bentuk pertama perniagaan kitar semula iaitu aktiviti berkaitan dengan pengumpulan dan pemprosesan bahan kitar semula untuk menghasilkan barang baru. Dalam aktiviti pertama, usahawan kitar semula bukan sahaja mendapat bekalan dari rumah dan premis perniagaan tetapi juga melalui pembekal yang mengumpul bahan tersebut secara kecilan, dan menghantar ke pusat pengumpul dengan motorsikal lori kecil, van mahupun kereta. Aktiviti kedua pula melibatkan sumber yang lebih besar kerana ia memerlukan mesin dan juga kepakaran. Ini biasanya dikendalikan oleh syarikat besar.

Dari segi aspek pengurusan alam sekitar, aktiviti kitar semula menyumbang kepada kebaikan alam sekitar kerana aliran bahan mentah dan sisa pepejal boleh dikurangkan apabila bahan dikitar semula. Saban hari ada saja isu-isu yang berkaitan dengan sisa pepejal dilaporkan di dada akbar dan disiarkan di televisyen dan juga radio. Ini termasuklah rungutan orang ramai mengenai bau busuk sampah-sarap, sampah yang tidak dikutip oleh Pusat Berkusa Tempatan (PBT), pusat pelupusan haram dan juga isu pepejal toksik yang merbahaya. Di Malaysia dianggarkan lebih 23,000 tan sampah dihasilkan setiap hari pada tahun 2011 dan dijangka meningkat menjadi 30,000 tan pada tahun 2020

(Berita Harian, 18 Julai, Isnin 2011). Mengikut statistik yang dikeluarkan oleh Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan (KPKT, 1988) dianggarkan pada tahun 2015 dengan populasi rakyat Malaysia sebanyak 31,773,889 orang dengan jumlah sisa pepejal berjumlah 7.7 juta tan setahun. Jumlah ini akan terus meningkat sebanyak 9 juta tan setahun dengan populasi Malaysia pada waktu itu hampir 36 juta orang (Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan, 1988 Jadual 2.5 dipetik dalam Latifah Abd Manaf “Aplikasi Sistem Pintar dalam Pengurusan Sisa Pepejal, 2011).

Aktiviti perniagaan berkaitan dengan pengumpulan bahan kitar semula mampu menyumbangkan kepada pembangunan lestari di Malaysia. Kertas kerja ini penting kepada bidang keusahawanan dan alam sekitar di Malaysia kerana ia memberi maklumat serta gambaran aktiviti perniagaan kitar semula di negara ini, terutamanya dalam bidang PMKS. Buat masa ini, penyelidikan akademik PMKS lebih tertumpu kepada soal-soal berkaitan mikro-kredit (Sudin, dan Bala, 1994; Moha Asri, 1997, Rosman *et al.* 2004), *franchise* (Abu Bakar dan Rohaizat, 2003), strategi perniagaan (Mohd Rafi dan Syed Ehsan, 2003), sumber manusia (Wyer dan Mason, 1998; Hooi, 2006), teknologi Maklumat (Moha Asri, 2002; Foong, 1993) dan prestasi dan daya saing (Mohd. Rosli, 2000).

Walaubagaimanapun, setakat ini, hanya ada beberapa penyelidik tempatan yang menjalankan kajian PMKS yang melibatkan kitar semula (Mohd Rafi, 2007, Mohd Rafi, 2009, Zaini Sakaawi, Katiman Rostam & Abd. Rahim Md. Nor, 2008), tetapi kajian tersebut lebih kepada deskriptif. Kertas kerja ini bertujuan untuk menghasilkan model kejayaan usahawan kecil dan sederhana Melayu di Pantai Timur, semenanjung Malaysia. ini mengupas industri dari perspektif keusahawanan dan usahawan di Malaysia.

Justeru, kertas kerja ini yang berkaitan dengan penghasilan model kejayaan usahawan kitar semula sedikit sebanyak dapat mengisi kekosongan atau lowongan kajian dan seterusnya cuba mengurang jurang maklumat berkaitan perusahaan kitar semula di dalam negara secara khusus usahawan Melayu di Kelantan dan Terengganu. Maklumat yang dikutip dari kajian ini juga amat berguna kepada penyelidik-penyeleidik keusahawanan yang ingin mengkaji faktor-faktor kejayaan usahawan Melayu dalam PMKS.

Kajian ini turut menghasilkan maklumat yang berguna kepada usahawan dan bakal usahawan terutamanya kepada golongan muda ataupun pelapis yang berminat menjadi usahawan dan juga kepada usahawan dalam industri lain yang berminat dalam perniagaan kitar semula. Di samping itu sumbangan kajian ini penting kepada literatur dalam bidang keusahawanan kitar semula dan juga usahawan mesra alam. Kajian berbentuk ekspolatori ini boleh memberi *input* yang berguna kepada penyelidik-penyeleidik yang akan datang, terutamanya pengujian model ini melalui kajian kuantitatif yang melibat sampel yang lebih besar.

DEFINISI USAHAWAN KITAR SEMULA

Secara literal, perkataan usahawan kitar semula ialah gabungan di antara dua perkataan iaitu usahawan dan kitar semula. Dari segi istilah bahasa, perkataan “usahaawan” diertikan dalam Kamus Dewan (2007:1782) sebagai “orang yang mengusahakan sesuatu perusahaan, pengusaha”. Mengikut Kamus Dewan (2007:797) “Kitar semula” dirujuk “benda (spt surat khabar, botol kaca) yang diproses supaya dapat digunakan semula”. Manakala mengikut Wikipedia Bahasa Melayu Ensiklopedia Bebas, kitar semula ialah proses mengolah semula bahan untuk menghasilkan barang yang baru.

Berdasarkan kedua-dua istilah ini, usahawan kitar semula boleh diertikan sebagai mana-mana individu yang mendapat keuntungan wang ringgit dengan mengusahakan sesuatu perusahaan yang memberi *input* kepada aktiviti mengguna balik sesuatu bahan sama ada pepejal, cecair mahupun gas. Antaranya, ada usahawan yang mengitar semula sisa buangan pertanian untuk menghasilkan baja organik, mengitar semula air yang terlibat dalam proses perkilangan, mengguna bahan yang telah digunakan dalam komponen barang baru, menjual majalah dan buku terpakai, menjual pakaian terpakai, mahupun perniagaan yang menjual tangki untuk menuai air hujan (*rain harvesting*) untuk kegunaan domestik seperti membasuh kereta dan juga menyiram tanaman. Pendek kata, terdapat pelbagai aktiviti perniagaan kitar semula yang boleh diceburi oleh usahawan. Dalam penyelidikan ini istilah kitar semula dan guna semula boleh diguna bersama kerana dalam kes seperti menjual baju dan kasut terpakai, begitu juga buku terpakai dianggap guna semula. Tetapi dalam penyelidikan kedua-dua istilah boleh digunakan.

KAJIAN LEPAS USAHAWAN MESRA ALAM, DAN USAHAWAN KITAR SEMULA DI LUAR DAN DI DALAM NEGARA

Secara literal sampah adalah sisa yang terhasil daripada aktiviti kehidupan manusia. Sampah juga merupakan bahan yang dianggap sesuatu yang tidak berguna, namun jika diuruskan dengan lestari, ia adalah sumber yang boleh digunakan semula untuk pelbagai tujuan dan mempunyai nilainya yang tersendiri. Usahawan Kitar semula memanfaatkan aktiviti ini sebagai sesuatu perniagaan yang amat menguntungkan. Situasi ini boleh dilihat melalui kajian yang dilakukan oleh Eusoff Yendo Afgani et al. (2008) yang mengkaji aktiviti kitar semula terhadap penduduk bandar Jakarta, Indonesia yang miskin dalam konteks pengurusan sisa pepejal yang lestari. Dalam kajian tersebut, aktiviti kitar semula ini dilakukan oleh *scavengers* yang dinamakan “pemulung”. Mereka merupakan penduduk bandar yang miskin dan aktiviti ini menjadi sumber pendapatan dan ianya menolong menambahbaik tahap kehidupan sosial mereka. Kajian ini juga meliputi aktiviti sehari-hari *scavengers* dan bagaimana mereka mengenalpasti dan mengasingkan serta mengredkan jenis-jenis sampah yang bakal dikitar semula dan dijual. Hasil kajian mendapati aktiviti kitar semula oleh penduduk bandar miskin Jakarta dapat mencipta perniagaan kitar semula yang menjanjikan pulangan bulanan antara 99,960,000,000 rupiah (RM33 juta) sehingga boleh mencecah 200,940,000,000 rupiah (RM66juta) kepada penduduk Jakarta. Manakala dari segi perspektif alam sekitar, aktiviti *scavenging* ini dapat mengurangkan sisa pepejal secara signifikan iaitu sebanyak 390-800 kg seorang setiap bulan atau sama juga 132,600-272,000 tan untuk seluruh Jakarta. Bayangkanlah berapa banyak yang mereka mampu sumbangkan kepada kitar semula jika keseluruhan bandar besar lain di Indonesia diambil kira. Seterusnya, kajian analisis pengurusan sisa pepejal di pemukiman berpendapatan tinggi dan rendah di dua daerah iaitu di Kelapa Gading dan Warakas, di Jakarta oleh Nur Dyah et al. (2010). Kajian tersebut menjelaskan faktor utama yang mendatangkan permasalahan di Indonesia adalah jumlah penduduk yang ramai. Menurut laman web data statistik Indonesia (<http://www.data.statistik-indonesia.com>, 2010) jumlah penduduk Jakarta sahaja pada tahun 2005 adalah 8.8 juta orang, dengan kapadatan penduduk mencapai 13,344 orang/km² dan dijangka akan mencapai 9.2 juta orang pada 2020.

Di Malaysia terdapat beberapa kajian melibatkan kitar semula. Kertas kerja Mohd Rafi (2010a) dalam tajuk “Usahawan Kitar Semula menyumbangkan pembangunan lestari di Malaysia” menyatakan bahawa kitar semula adalah salah satu aktiviti yang menyumbang kepada pembangunan yang mampan/lestari. Beliau berkata perusahaan kitar semula ini bukan sahaja mampu mengurangkan jumlah bahan buangan tetapi juga pada masa yang sama mengurangkan bahan mentah untuk menghasilkan sesuatu produk. Dalam pada itu penyelidik beliau juga berkata bahawa kitar semula boleh memanjangkan jangka hayat tempat pelupusan sampah dan seterusnya mengurangkan gangguan ke kawasan baru untuk mewujudkan pusat tersebut. Selain itu juga, kitar semula dapat menjana pendapatan bagi usahawan kitar semula. Walau bagaimanapun, beliau menegaskan motif kewangan tidaklah dikesampingkan walaupun usahawan kitar semula juga bermotifkan pemuliharaan alam sekitar. Dalam penulisan yang lain menurut Mohd Rafi (2010b) perniagaan kitar semula ini adalah sesuatu perniagaan yang unik berbanding dengan perniagaan yang lain. Kajian beliau ke atas dua usahawan kitar semula di Kelantan mendapati perniagaan ini unik kerana bahan kitar semula tidak mudah rosak, dan tidak mudah bertukar keadaan fizikal mereka dan tidak mudah rosak. Selain daripada itu, bagi usahawan kitar semula tidak seperti perniagaan lain tiada masalah untuk mereka menjual barang kitar semula kerana terdapat pelbagai pusat kitar semula yang diusahakan oleh pihak persendirian di Kota Bharu tumbuh bagaikan cendawan selepas hujan. Sebanyak mana bahan kitar semula yang mereka ada pasti dibeli oleh pusat pengumpul tersebut. Selain itu juga, perniagaan ini tidak perlu mempromosikan produk mereka atau menunggu pelanggan datang untuk menjual barang kitar semula.

Walaupun industri kitar semula masih lagi dipandang rendah di mata masyarakat, kelebihan perniagaan kitar semula dalam menjana ekonomi jelas terbukti apabila memberikan pulangan yang tinggi kepada pengusaha premis kitar semula. Di luar negara contohnya jutawan wanita Zhang Yin dari negara China yang menjalankan perniagaan kitar semula telah berjaya mengumpul aset berjumlah RM11.71 bilion. Beliau merupakan wanita pertama terkaya di China dengan aset peribadi yang dikumpul melalui perniagaan kitar semula (Zaini Sakawi et al., 2007). Begitu juga dengan salah seorang usahawan kitar semula yang berjaya di Malaysia iaitu Datuk Mas’ut Awang Samah (Pengarah Urusan Pascorp Omdistries Berhad). Kepentingan kitar semula sebagai penjana ekonomi bukan sahaja kepada individu, tetapi kepada negara jelas dinyatakan melalui petikan beliau seperti berikut: “jangan menganggap hina dengan kerja-kerja kitar semula seperti pungut dan jual kertas kerana ia adalah perniagaan yang berpotensi tinggi bukan sahaja untuk ekonomi diri dan keluarga tetapi negara” (Wan Rahimah 2007). Kejayaan kedua-usahawan di atas bukanlah kes-kes terpencil. Sebenarnya banyak lagi

usahawan kitar semula di seluruh dunia dan juga di Malaysia yang tidak dikenali kerana tidak mendapat publisiti dari media massa.

Hakikatnya ramai usahawan yang menjadi senang lenang dan kaya raya ataupun sekurang-kurangnya dijadikan sesuatu enterpris yang dapat menampung keluarga dan seterusnya keluar dari kepompong kemiskinan. Berbeza dengan kajian di atas di New Zealand, Jodyanne Kirkwood dan Sara Walton (2009) mengkaji kenapa usahawan kitar semula di negara tersebut memulakan perniagaan mesra alam. Kajian mereka melibatkan 14 temu bual secara bersemuka dengan usahawan mesra alam dan juga 88 data sekunder daripada laporan media, statistik industri dan juga maklumat daripada laman sesawang syarikat. Penemuan kajian menunjukkan lima motivasi usahawan mesra alam di New Zealand. Antaranya nilai alam sekitar, sebagai usaha mendapatkan kewangan, semangat bermula, ingin menjadi bos dan melihat peluang dalam pasaran. Mereka mendapati selain daripada nilai alam sekitar, faktor-faktor lain yang mendorong usahawan memulakan perniagaan mesra alam adalah sama dengan usahawan lain.

Didapati kajian-kajian di atas lebih menjurus kepada peranan usahawan kitar semula terhadap kelestarian dan juga kepadakekayaan usahawan yang menceburu bidang itu. Kajian-kajian tersebut turut mengaitkan kelebihan dan kekurangan industri, ia juga mengaitkan industri ini dengan kekayaan dan juga melihat motivasi mereka yang terlibat.

Memandangkan keperluan kepada pembentukan model kejayaan usahawan kitar semula belum lagi ditinjau, maka penyelidikan ini dirasa amatlah perlu untuk mengisi lowongan literatur, terutamanya berkaitan dengan penghasilan model-model kejayaan untuk dipelajari dan seterusnya dapat dicontohi oleh mereka yang berminat dalam industri. Disamping itu juga penghasilan model ini yang melibatkan usahawan Bumiputra boleh diguna pakai dalam industri lain yang bersesuaian. Memandangkan pembentukan model ini belum lagi diuji seseluruh Malaysia, kajian kuantitatif amatlah diharapkan di masa hadapan.

KAEDAH PENYELIDIKAN

Bahagian ini menyingkap kepada aspek pemilihan usahawan kitar semula, pengumpulan maklumat melalui temubual secara bersemuka, pemerhatian, di lapangan, dan penganalisaan data.

Pemilihan Usahawan Kitar Semula

Berdasarkan senarai nama terkini usahawan kitar semula daripada kesemua PBT di Kelantan dan Terengganu, penyelidik mengenalpasti responden yang berpotensi. Mana-mana senarai usahawan dan perniagaan kitar semula yang mempunyai nombor telefon dihubungi terlebih dahulu untuk mendapatkan persetujuan dan menetapkan masa dan tempat temu bual, sebaliknya mana-mana nama yang tidak mempunyai nombor telefon penyelidik melawat premis mereka mengikut PBT masing-masing. Walau bagaimanapun jika usahawan tidak berada di premis sewaktu lawatan, nombor telefon bimbit mereka diambil untuk membuat temu janji.

Temu bual

Temu bual diadakan secara berkala mengambil masa lebih kurang 5 bulan (Disember 2010-April 2011). Setiap temu bual akan mengambil masa di antara 45 minit hingga 1 jam setengah bergantung kepada kelapangan dan keselesaan responden. Semasa temu bual usahawan bebas menggunakan bahasa yang mereka selesa, dalam kes ini dialek Kelantan dan Terengganu. Temu bual dirakam dengan MP3 dengan kebenaran responden. Kebanyakan temu bual diadakan di premis responden di Kelantan dan Terengganu.

Pemerhatian

Di samping temu bual, penyelidik juga mengadakan pemerhatian terhadap premis kitar semula yang dilawati. Ini melibatkan pemerhatian jenis barang yang dikitar semula yang terletak di premis perniagaan atau hadapan rumah responden mahupun persekitaran premis perniagaan. Biasanya, barang ini akan disisih dan disusun mengikut kualiti barang kitar semula. Penyelidik juga membuat pemerhatian tentang peralatan yang ada di premis. Peralatan yang dilihat ialah jenis alat penimbang, jentera excavator bermagnet, mesin pemampat, mesin penghancur dan juga kenderaan yang

digunakan oleh usahawan. Penyelidik mencatatkan pemerhatian hal-hal di atas dalam buku nota yang dibawa.

Analisa Data

Pemprosesan data dilakukan dengan cara *manual* - tanpa melibatkan apa-apa perisian. Ini dilakukan oleh pembantu penyelidik di bawah bimbingan penyelidik. Tahap pertama melibatkan koding secara terbuka-*open coding*. Data diproses berdasarkan tema-tema tertentu yang dipecahkan kepada kod-kod yang lebih kecil iaitu subkod. Kemudian kod-kod tadi akan dimasukkan ke dalam tema-tema yang telah dikenalpasti. *Open coding* menunjukkan gambaran keseluruhan berkenaan keusahawanan kitar semula di Kelantan dan Terengganu. Ia juga penting untuk menetapkan sempadan kajian yang dilakukan. Tahap kedua pula melibatkan *axial coding* di mana percantuman di antara subkod dilakukan. Hasil percantuman ini ditunjukkan melalui rajah peta minda usahawan kitar semula Melayu di Kelantan dan Terengganu. Dalam tahap kedua ini perkaitan di antara tema, kod dan subkod boleh dilihat. Ia membolehkan penyelidik melihat proses.

DEMOGRAFI USAHAWAN KITAR SEMULA

Jadual 1 menunjukkan demografi usahawan kitar semula yang telibat dalam penyelidikan ini. Usahawan kitar semula Kelantan dan Terengganu terlibat dalam kajian di mana majoriti (67%) adalah dari Kelantan. Dari segi jantina majoriti (67%) adalah lelaki. Sebahagian besar umur usahawan terlibat dalam kajian antara 31-40 tahun dan 41 hingga 50 tahun, masing-masing adalah 38%. Didapati sebahagian besar usahawan kitar semula hanya lulus setakat SPM sahaja (48%). Dari segi umur perniagaan majoriti mereka menjalankan perniagaan antara 5-10 tahun (52%).

JADUAL 1: Demografi usahawan kitar semula

Demografi		Frequensi	Peratus
Negeri	Kelantan	14	67%
	Terengganu	7	33%
Jantina	Lelaki	14	67%
	Perempuan	7	33%
Umur	31-40 tahun	8	38%
	41-50 tahun	8	38%
	>50 tahun	5	24%
Kelulusan	Diploma	1	5%
	SPM	10	48%
	SRP	6	29%
	Sekolah Rendah	4	19%
Umur Perniagaan	< 5 tahun	4	19%
	5 – 10 tahun	11	52%
	>10 tahun	6	29%

ANALISA STRUKTUR DESKRIPTIF

Struktur deskriptif boleh dijadikan templat yang menganalisa dan seterusnya menginterpretasi usahawan dan keusahawanan kitar semula di kalangan orang Melayu di Kelantan dan Terengganu ke dalam data memberi pengetahuan yang mendalam dalam topik yang dikaji. Jadual 4.2 di bawah menunjukkan perbezaan di antara usahawan kitar semula yang berjaya dan yang belum lagi berjaya. Ukuran berjaya dan belum berjaya ini adalah ukuran subjektif. Ia bergantung kepada pengamatan dan pemerhatian penyelidik semasa membuat kajian di lapangan. Memandangkan soal jualan dan juga keuntungan menjadi sesuatu yang amat sukar untuk didedahkan oleh usahawan-usahawan terlibat maka pengukuran berdasarkan ciri-ciri di bawah akan digunakan.

JADUAL 2: Perbezaan antara usahawan kitar semula berjaya dan belum berjaya

Ciri-ciri	Usahawan Kitar Melayu	Perbezaan Di Antara Usahawan Kitar Semula	
		Telah Berjaya	Belum Berjaya
Modal	Besar	Kecil	
Premis	Besar	Kecil	
Cawangan	Ada/tiada	Tiada	
Barangan kitar semula di premis	Banyak	Tidak banyak	
Peralatan	Lengkap	Sedikit	
Pekerja	Ada pekerja	Sendiri	
Kemudahan perniagaan	Tinggi	Rendah	
Pengalaman	Lebih sepuluh tahun -Lama	Lama dan baru	
Keluarga terlibat - anak saudara	Ada / tiada	Ada	
Motivasi	Tinggi	Sederhana/rendah	

Terdapat beberapa ciri-ciri perbezaan di antara usahawan kitar semula yang telah berjaya dan belum berjaya antaranya ialah modal. Bagi usahawan yang telah berjaya modal yang digunakan adalah amat besar kerana kebanyakan mereka sudah lama berkecimpung dalam bidang ini. Daripada temubual yang dilakukan oleh pengkaji kebanyakan responden yang telah berjaya dalam bidang ini mendapat modal daripada keluarga dan mereka juga memulakan aktiviti kitar semula ini daripada mengusahakan perniagaan keluarga. Oleh itu kebanyakan usahawan ini mempunyai modal yang besar untuk mengusahakan perniagaan ini. Manakala bagi usahawan yang belum berjaya mempunyai masalah dari segi modal kerana modal yang mereka ada adalah terhad dan sangat kecil. Bagi usahawan yang mempunyai modal yang kecil ini mereka kebanyakan terlibat secara kecil-kecilan dan tidak memohon apa-apa pinjaman daripada pihak bank.

Selain daripada itu, faktor premis atau tempat untuk menjalankan aktiviti perniagaan juga memainkan peranan untuk usahawan memberikan perkhidmatan yang terbaik kepada pelanggannya. Lokasi tempat perniagaan atau yang strategik terletak di tepi jalan besar dapat memudahkan pelanggan mengunjungi premis kitar semula untuk menjual bahan kitar semula. Keluasan premis yang besar dapat menampung jumlah barang bahan kitar semula yang dibeli pada setiap hari, yang jumlahnya menjadi semakin banyak. Manakala bagi usahawan yang belum berjaya mereka masih kekurangan dari segi premis perniagaan kerana mempunyai premis atau kedai yang kecil berbanding mereka yang sudah lama bergiat dalam bidang ini.

Menurut penyelidik, dalam hasil penelitian yang dibuat, kebanyakan mereka yang mempunyai premis yang kecil ini rata-ratanya mereka yang baru beberapa tahun terlibat dalam bidang ini dan tidak mempunyai sumber kewangan yang kukuh untuk menyewa kedai yang besar. Selain daripada itu, bagi usahawan yang telah berdaya maju mereka meluaskan lagi empayar perniagaan dengan membuka beberapa cawangan untuk meningkatkan lagi peluang perniagaan dalam bidang kitar semula ini. Dengan modal dan keuntungan yang lumayan mereka dapat membuka cawangan perniagaan dan dapat mempelbagaikan kegiatan mengitar bahan kitar semula bukan sahaja besi malah barang plastik dan sebagainya. Berlainan pula bagi mereka yang menjalankan perniagaan secara kecil, mereka tidak mempunyai cawangan perniagaan kerana kedudukan kewangan membataskan usahawan untuk bertindak sedemikian. Bagi usahawan yang telah berdaya maju dan berjaya mereka pasti mempunyai premis yang besar untuk menampung barang kitar semula yang banyak dengan pelbagai jenis barang kitar semula. Premis yang besar dapat menampung jumlah bekalan barang kitar semula kerana barang kitar semula ini tidak mempunyai had tempoh yang tertentu. Manakala bagi usahawan yang belum berjaya kebanyakan barang kitar semula tidak banyak di premis mereka. Mereka mendapat bahan secara percuma melalui mengutip di sekitar tong sampah, tempat buangan domestik, premis perniagaan atau pusat pengumpulan sampah dalam erti kata lain tidak menggunakan modal untuk mendapatkan bahan-bahan kitar semula.

Dari segi peralatan, bagi usahawan yang telah berjaya mereka mempunyai peralatan yang banyak dan lengkap untuk meningkatkan keupayaan kitar semula produknya bagi menghasilkan perkhidmatan yang terbaik. Peralatan yang canggih seperti excavator bermagnet bukanlah sesuatu yang mudah untuk diperolehi jika usahawan tidak mempunyai sumber kewangan yang banyak. Dengan adanya peralatan contohnya jentera pengangkut memudahkan mereka memuat bahan kitar semula ke atas treler untuk dijual. Manakala bagi usahawan yang menjalankan perniagaan yang masih baru dalam bidang ini, mereka tidak mempunyai peralatan yang lengkap malah terpaksa menggunakan tenaga

manusia yang ramai untuk menjalankan aktiviti perniagaan kitar semula dan bergantung kepada peralatan yang sedikit seperti beberapa buah penimbang kecil sahaja.

Seseorang usahawan yang berjaya mampu untuk mengubahsuai pentadbirannya untuk memajukan lagi syarikatnya. Dia akan menggunakan kakitangan atau pekerja untuk mengagihkan kerja berdasarkan minat dan kebolehan kakitangannya. Berlainan pula dengan usahawan yang belum berjaya mereka tidak mampu untuk mengupah pekerja disebabkankekangan kewangan dan hanya mampu untuk bekerja secara sendiri tanpa pekerja. Kemudahan perniagaan merupakan ciri penting bagi usahawan untuk berjaya. Kemudahan perniagaan amat penting untuk usahawan meluaskan lagi operasi perniagaan ke tahap yang lebih tinggi untuk berdaya saing dengan usahawan yang lain. Mereka mempunyai kemudahan perniagaan lebih tinggi contohnya mendapat kemudahan pinjaman daripada bank dan agensi-agensi kewangan berbanding dengan usahawan kitar semula yang masih baru bertapak tahap kemudahan perniagaan adalah lebih rendah. Kebanyakan pengusaha kitar semula yang berjaya adalah mereka yang telah lama bergiat dalam industri ini lebih daripada sepuluh tahun. Mereka sudah tahu selok-belok perniagaan ini kerana telah banyak mempunyai pengalaman dalam bidang ini terutamanya India dan Cina yang kebanyakannya industri ini dipelopori oleh mereka.

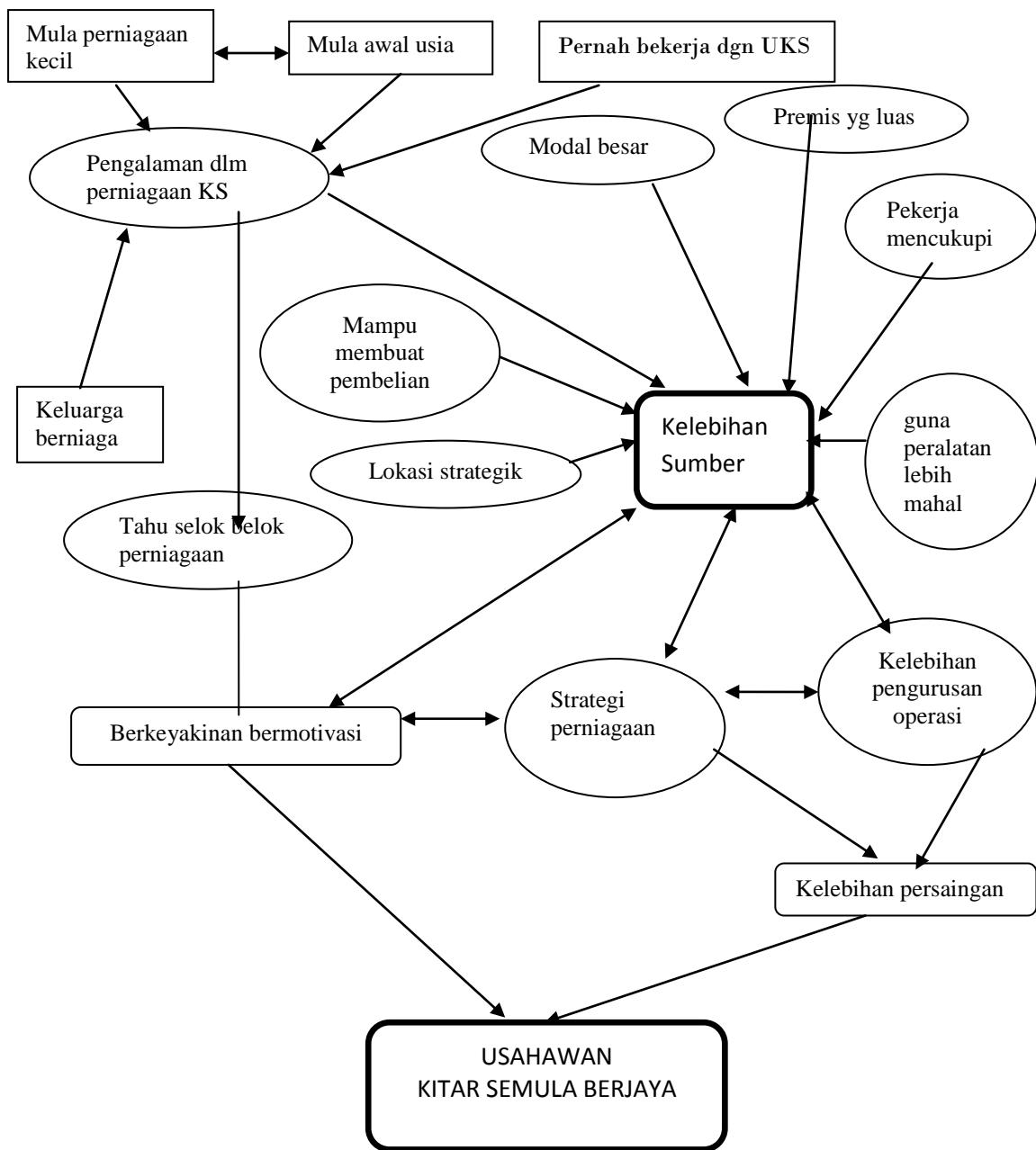
Manakala bagi usahawan Melayu ada yang masih baru dalam industri dan ada juga di kalangan usahawan Melayu telah lama dalam bidang kitar semula. Ini terjadi kerana mereka kekurangan modal, pengetahuan , prasarana yang mencukupi untuk menjalankan perniagaan ini. Ada sesetengah usahawan kitar semula mengambil ahli keluarga sendiri contohnya anak saudara untuk bekerja di premis mereka kerana ahli keluarga merupakan orang yang boleh diharap untuk bekerja premis mereka terutama menjaga bahagian pentadbiran dan kewangan syarikat, begitu juga dengan usahawan yang masih baru dalam bidang ini, ahli keluarga memainkan peranan membantu mereka kerana kekangan kewangan menyebabkan mereka tidak mampu untuk menggaji pekerja malah lebih selesa melibatkan ahli keluarga dalam menjalankan aktiviti perniagaan kitar semula

PEMBENTUKAN MODEL KEJAYAAN USAHAWAN KITAR SEMULA MELAYU

Rajah 1 menunjukkan Model Kejayaan Usahawan Kitar Semula Melayu yang dihasilkan dari analisa di atas. Di dapat seorang usahawan bergantung kepada bagaimana menguruskan perniagaannya dengan bijak. Oleh itu, terdapat faktor penentu kepada usahawan kitar semula berjaya dalam perniagaan ini, salah satunya ialah mempunyai pengalaman dalam perniagaan kitar semula. Pengalaman bermula dalam kitar semula secara kecil-kecilan bermula apabila mengutip barang-barang terbuang seperti besi dan plastik di kawasan tong sampah dan kawasan perumahan. Selain itu, pengalaman dalam bidang kitar semula diperolehi apabila usahawan bekerja dengan syarikat kitar semula membolehkan mereka mengetahui selok-belok tentang aktiviti perniagaan ini kerana telah beberapa tahun bekerja dengan majikan kitar semula.

Latar belakang keluarga yang bermula dalam industri juga menjadi faktor penting penglibatan usahawan dalam kitar semula lantas memberikan pengalaman secara tidak langsung kepada usahawan kitar semula. Dengan adanya pengalaman dalam kitar semula ini secara tidak langsung usahawan akan mengetahui selok-belok untuk menjalankan aktiviti perniagaan ini. Tanpa pengetahuan dalam bidang yang diceburi adalah sukar untuk usahawan melibatkan diri dalam dunia perniagaan kitar semula ini. Oleh itu, usahawan lebih berkeyakinan dan memberikan motivasi untuknya berjaya dalam perniagaan dengan sentiasa merancang untuk memajukan syarikatnya didorong pula dengan faktor kelebihan sumber di sekelilingnya seperti lokasi premis yang strategik terletak di kawasan perindustrian, kemampuan untuk membuat pembelian bahan-bahan kitar semula daripada pelanggan tanpa had selagi mempunyai modal pusingan yang banyak.

Kelebihan sumber seperti modal yang besar membolehkan pengusaha kitar semula mengembangkan lagi sayap perniagaannya dengan membuka pusat pengumpul kitar semula. Kedudukan premis yang luas dapat menampung jumlah barang kitar semula yang semakin banyak dari hari ke hari memberikan keselesaan kepada pengusaha untuk menjalankan aktiviti mengitar semula bahan-bahan terbuang ini. Selain daripada itu, jumlah pekerja yang ramai dan mencukupi membolehkan usahawan mengawal dan menguruskan perniagaannya secara teratur dan konsisten malah aktiviti pemprosesan bahan kitar semula dapat dilakukan dengan cepat dan mengikut jadual.

RAJAH 1: Model Faktor Penentu Kejayaan Usahawan Kitar Semula (UKS)

Penggunaan peralatan yang lebih mahal contohnya kren magnetik untuk menyisihkan bahan kitar semula yang dihimpun membolehkan proses tersebut lebih cepat dan menjimatkan masa. Hasil bahan kitar semula yang diproses lebih baik berbanding yang proses yang dibuat secara manual oleh pekerja. Kelebihan peralatan yang canggih membawa kepada pengurusan operasi yang lebih cekap dan efektif dan ia berkait rapat dengan strategi perniagaan yang mantap dan kukuh dapat dilaksanakan oleh pengurusan syarikat. Kedua-dua faktor ini memberi kelebihan kepada persaingan di kalangan usahawan bukan Melayu sedia ada dengan usahawan Melayu yang baru yang semakin berjaya dalam industri kitar semula ini. Persaingan yang sihat di kalangan usahawan dapat memajukan sesebuah perniagaan akibat dari kemunculan inovasi-inovasi yang baru terhadap sesuatu produk tersebut.

KESIMPULAN

Model Usahawan Kitar Semula Melayu Berjaya dihasilkan berdasarkan penelitian dan penganalisaan data kualitatif yang melibatkan temubual dan pemerhatian di lapangan yang melibatkan 21 usahawan dalam industri di Pantai Timur, Semenanjung Malaysia. Umumnya, faktor seperti pengalaman dalam perniagaan kitar semula, kelebihan sumber, motivasi yang tinggi dan strategi perniagaan memainkan peranan utama dalam menentu kejayaan seseorang usahawan dalam bidang ini. Model yang dihasilkan adalah model awal yang perlu lagi diperhalusi melalui pengujian yang melibatkan usahawan Melayu di tempat lain dan juga melibatkan kajian kuantatif. Penghasilan model ini diharap dapat memberi panduan kepada usahawan yang sedia ada dan bakal usahawan dalam industri kitar semula di Malaysia.

RUJUKAN

- Abu Bakar A. H., & Rohaizat B. (2003). Franchsing as a tool for small medium enterprise: A study on critical success factors. Proceedings of the 1st. International Conference of Asian Academy of Applied Business, 10-12 Julai, Kota Kinabalu, Sabah.
- Berita Harian, 3 Jun 2006. *Penjaga Lift Kini Tauke Kitar Semula*.
- Berita Harian, 26 Disember 2003. *Sampah Berpotensi Menjana Ekonomi*.
- Berita Harian, 18 Julai, Isnin 2011. *UEM Land Sedia Program Mesra Ala*.
- Eusoff Yendo Afgani, Norhaya Kamaruddin, Hishamuddin Mohd Ali dan Abdul Hamid B. Hj. Mar Iman (2008). *Sustainable Waste Management: Observing The Economic And Environment Aspects In Solid Waste Recycling By The Poor Migrants In Indonesia*. Proceeding STSS 2008, Broadening Horizons Through Research: M.S Garden Hotel Kuantan, Pahang.
- Foong, S. (1993). Effect of end-user personal and system attributes on computer-based information system success in Malaysia SMEs. *Journal of Small Business Management*, 37(3), 81-87
- Hooi L.W. (2006). Implementing e-HRM: The Readiness of Small and Medium Sized Manufacturing in Malaysia. *Asia Pacific Business Review*, 12(4). 465.
- Jodyanne Kirkwood and Sara Walton (2010). *What Motivates Ecopreneurs to Start Business?*. International Journal Of Entrepreneurial Behaviour & Research, Vol 16 No3, P.P 204-228.
- Latifah Abd Manaf (2011). *Aplikasi Sistem Pintar Dalam Pengurusan Sisa Pepejal*, hlm. 21.
- Moha Asri Abdullah. (2002). Entrepreneurs and their influence on usage of IT in SMEs: Evidence from Malaysia. *Journal of Small Business and Entrepreneurship*, 16(2),60.
- Mohd Rafi Yaacob & Syed Ehsan (2003). Strategic Management Practices and Financial Performances: The Case of Small Business in Dungun, Terengganu. Report Submitted to BRC, UiTM.
- Mohd Rafi Yaacob (2007). *Perniagaan Kitar Semula: Kajian Awal Pengusaha-Pengusaha PKS Di Kelantan. Persidangan Kebangsaan Industri Kecil Dan Sederhana*. 4-5 Disember 2007. Magellan Sutera Harbour, Kota Kinabalu, Sabah. Anjuran Fakulti Kewangan dan Perbankan, Universiti Utara Malaysia.
- Mohd Rafi Yaacob. (2010a). Usahawan dan Keusahawanan Kitar Semula dan Pembangunan Lestari di Malaysia. Tajuk Buku Entrepreneurial Education and Entrepreneurship in Malaysia: Book of Readings, Volume 1. hlm. 200-220.
- Mohd Rafi Yaacob. (2010b). "A Preliminary Study of Green Micro-Entrepreneurs In Kelantan, Malaysia" dlm. International Journal of Business and Management, Vol 5, No 3,2010.
- Mohd Rosli Mohamad (2000). "Industri Kecil Dan Sederhana, Landasan Pembangunan Usahawan", Kuala Lumpur: Universiti Malaya.
- Nur Dyah Fatikhah, Prof.Madya Hasnah Ali, Prof Madya Dr.Sanep Ahmad (2010). *Analisis Pengurusan Sisa Pepejal Di Pemukiman Berpendapatan Tinggi Dan Rendah; Kajian Kes Di Kepala Gading Dan Wakaras, Jakarta Indonesia*, Prosiding Persidangan Kebangsaan Ekonomi Malaysia Ke V 2010, Bangi: Fakulti Ekonomi Dan Pengurusan Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Oopen, M, "Scavenging and Recycling in Indonesia" dalam Gate 1, hlm.21-24, 1993.
- Steven J. Bennett (1991). *The Complete Guide to Small Business Opportunities From The Environmental Revolution*, Canada: John Wiley & Sons, Inc.
- Utusan Malaysia, 10 November 2004. *Penglibatan Kitar Semula Kurang Sampah Bertimbun*.
- Majalah Kefahaman Islam VISI (2006). *Penyelesaian Islam Dalam Pengurusan Alam Sekitar*, Bil. 63, Kuala Lumpur: Penerbit Institut Kefahaman Islam Malaysia (IKIM): Cetakan Zainon Kassim Sdn Bhd.
- Majalah Kefahaman Islam VISI (2007). *Sampah: Citra Masyarakat*, Bil. 77, Kuala Lumpur: Penerbit Institut Kefahaman Islam Malaysia (IKIM): Cetakan Zainon Kassim Sdn Bhd.

- Wan Rahimah Draman (2007). *Bahan Terbuang Menjana Rezeki Lumayan*: Utusan Malaysia. 3 Julai 2007.
- Zaini Sakawi, Katiman Rostam & Abd. Rahim Md Nor (2008). “*Kepentingan Pertumbuhan Premis Kitar Semula Dalam Pengurusan Sisa Di Malaysia*. dlm Jurnal e-Bangi, Jilid 3, Bilangan 3, Januari-Disember,10: online <http://www.scribd.com/doc/53228699/Kepentingan-PertumbuhanPremis-Kitar-Semula-DalamPengurusan-Sisa-Di-Malaysia>.